

COOPERAR PEL FUTUR. L'APLICACIÓ DE TÈCNiques D'APRENENTATGE COOPERATIU EN UNA CLASSE DE PRIMER DE BATXILLERAT DE L'ASSIGNATURA D'HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI

JORDI BERTOMEU MARÍN

Professor de secundària de Geografia i Història

jbortom1@xtec.cat

RESUM

Adquirir aprenentatges significatius amb metodologies basades en la repetició i en el rol passiu de l'alumnat és difícil. En canvi, comprendre processos històrics contemporanis complexos és més fàcil amb metodologies com les de l'aprenentatge cooperatiu, que es basen en la cooperació, la interdependència i el rol actiu de l'alumnat.

Aquesta investigació correspon a un estudi de cas que s'estructura a partir de la intervenció educativa en una classe de 22 alumnes de primer de batxillerat d'un institut públic de la comarca del Baix Ebre, en la qual, durant deu sessions, s'estudià el procés d'aparició dels totalitarismes dels anys trenta. Durant aquestes sessions de l'assignatura d'Història del Món Contemporani es posaren en pràctica quatre tècniques cooperatives: l'1-2-4, el sac de dubtes, la cooperació estructurada i la redacció d'un blog amb equips de treball cooperatiu. Les dades recollides amb els instruments de recerca demostren que quan es respecten les premisses bàsiques de l'aprenentatge cooperatiu, s'acaben comprenent i interioritzant

fàcilment una sèrie de continguts històrics que l'alumnat va demostrar que no coneixia abans de treballar cooperativament.

PARAULES CLAU: blog cooperatiu; cooperació estructurada; aprenentatge cooperatiu; el sac de dubtes; tècnica 1-2-4.

COOPERATING FOR THE FUTURE. THE APPLICATION OF COOPERATIVE LEARNING TECHNIQUES IN THE FIRST YEAR BACCALAUREATE SUBJECT OF CONTEMPORARY WORLD HISTORY

ABSTRACT

Meaningful learning is difficult when teaching methodologies are based on repetition and passive student participation. In contrast, it is easier to understand complex contemporary historical processes when they are taught using methodologies based on cooperation, interdependence and active student participation.

This research is based on an educational intervention in a class of twenty-two students in the first year of their non-compulsory upper secondary (baccalaureate) education. Over ten sessions, they studied the emergence of totalitarianism in the 1930s as part of the subject entitled History of the Contemporary World. Four cooperative techniques were used: the 1-2-4, the bag of questions, structured cooperation, and cooperative blogging. The research instruments show that when the basic premises of cooperative learning are respected, students easily understand and internalize historical content that they did not know about before they started working cooperatively.

KEYWORDS: Cooperative blog; structured cooperation; cooperative learning; bag of questions; 1-2-4 technique

REBUT: 01/09/2021 | ACCEPTAT: 22/10/2021

1. Introducció

Aquesta investigació correspon a un procés de recerca en forma d'estudi de cas en què s'avalua l'aplicació de l'aprenentatge cooperatiu en el camp de l'ensenyament de la història. Més concretament, s'estudia l'impacte de diverses tècniques de treball cooperatiu en la instrucció del procés d'aparició dels totalitarismes dels anys trenta en l'assignatura Història del Món Contemporani de primer de batxillerat.

Aquesta recerca és rellevant perquè analitza l'aplicació de diverses tècniques cooperatives alhora, la qual cosa facilita la comparació entre els punts forts i febles de quatre metodologies cooperatives diferents: l'1-2-4, el sac de dubtes, la cooperació estructurada i la redacció d'un blog per equips de treball cooperatiu.

A més, també és important perquè esdevé un exemple de com introduir de manera progressiva el treball per mitjà de tècniques cooperatives a un grup d'alumnes que abans mai no les havia utilitzat.

L'estudi comença analitzant i sintetitzant diverses investigacions sobre l'aprenentatge cooperatiu i les seves bases. Seguidament es presenta la metodologia definint els objectius, les preguntes d'investigació i les hipòtesis plantejades, i exposant els diferents instruments de recerca. A continuació, s'explica l'organització de la intervenció educativa i els resultats que se n'han obtingut, i finalment es recullen les conclusions.

2. Marc teòric

Cooperar significa treballar conjuntament i recíprocament entre individus per assolir objectius comuns. Per això, en una situació cooperativa, és igual d'important l'obtenció de resultats positius per un mateix com per tota la resta de membres intrínsecs (Johnson, Johnson i Holubec, 1999). En una societat que requereix tanta cooperació com l'actual, les xarxes de col·laboració entre individus esdevenen més necessàries que mai (Carbónnell, 2013); per això els centres d'ensenyament han d'educar amb valors de solidaritat, companyonia o de responsabilitat compartida per mitjà d'activitats que involucrin cada alumne a treballar, a fer-se responsable i a comprometre's (Gavaldà, 2016).

Els grans autors de referència sobre l'aprenentatge cooperatiu són els germans Roger i David Johnson, que juntament amb Holubec (1999) l'han definit com una metodologia que es basa en el treball per grups reduïts de persones en què els integrants realitzen tasques conjuntament per maximitzar l'aprenentatge, el qual només s'aconsegueix amb la col·laboració de cadascun dels membres del grup. Les tècniques d'aprenentatge cooperatiu no centren l'atenció en la idea de competitivitat, sinó que la substitueixen per una estructura organitzativa que s'articula amb el treball en equip, la cooperació, en la qual els estudiants representen un rol actiu.

Així doncs, consisteixen en mètodes fonamentats en el constructivisme, atès que parteix de la idea que el coneixement és descobert per part de l'alumnat d'acord amb la reconstrucció de nous coneixements que s'escauen per mitjà de noves experiències d'aprenentatge (Riera, 2011). Per això, es consideren uns tipus de metodologies que possibiliten l'aprenentatge basat en competències i que proporcionen un clima d'aprenentatge dinàmic, lúdic i atractiu, ja que s'atorga a l'alumnat més autonomia i responsabilitat en el seu propi procés per aprendre (León *et alii*, 2011).

La literatura pedagògica sobre l'aprenentatge cooperatiu té en compte l'organització del grup classe en petits equips o grups de treball heterogenis com el pilar fonamental per a la seva aplicació, així com també la bona interacció i la interdependència entre els diferents membres com els aspectes que garantirán l'èxit de la seva posada en pràctica. Tots els integrants dels grups de treball s'han de reconèixer necessaris perquè l'activitat que s'ha de realitzar reeixi, ja que això només és possible quan tots els membres dels equips de treball fan les seves respectives aportacions (Carrasquer *et alii*, 2006).

Perquè es doni aquesta casuística, la investigació pedagògica ha determinat els principis bàsics de les metodologies cooperatives perquè ho siguin vertaderament. Els elements bàsics que asseguren la cooperació entre membres d'un grup de treball i que, per tant, defineixen la pràctica de les tècniques de treball cooperatiu, són cinc: la interdependència positiva, que crea rols de dependència entre tots els membres d'un grup i els fa necessaris en el seu conjunt; la interacció cara a cara, necessària en algun moment del procés per consolidar la relació entre els estudi-

ants i fomentar l'adaptació entre ells; la responsabilitat individual, de la qual dependrà l'èxit de realització de la tasca; les habilitats d'intercanvi interpersonal i en grup petit, punts clau per assolir els objectius comuns, i el processament grupal, fent referència a la reflexió dels membres de l'equip per a l'anàlisi del funcionament com a grup (Johnson, Johnson i Holubec, 1999).

A aquests principis dels germans Johnson, que han estat acceptats per part de la comunitat investigadora, alguns autors com Pere Pujolàs hi han fet alguns matisos. Pujolàs (2008) concreta els dos pilars clau de l'aprenentatge cooperatiu: el protagonisme i la participació activa de l'alumnat, i la responsabilitat i l'ajuda mútua. Només si això s'aconsegueix en el marc dels equips de treball s'escaurà un aprenentatge cooperatiu i efectiu.

Es distingeixen tres tipus d'estructures cooperatives un cop s'ha arribat a les condicions òptimes per dur a terme tasques de manera cooperativa: les estructures cooperatives simples, les específiques i les complexes. Les primeres corresponen a les estructures que es duen a terme en diversos moments d'una unitat didàctica per resoldre diferents objectius d'aprenentatge. Les específiques són les que s'utilitzen en la realització d'activitats concretes per estudiar continguts determinats. Finalment, les estructures cooperatives complexes fan referència a les estructures d'aprenentatge que combinen el treball cooperatiu amb la instrucció individualitzada, és a dir, les que es realitzen en activitats d'un gran tema en què cada membre d'un grup s'encarrega d'un aspecte concret (Gavaldà, 2016).

Independentment de les estructures a partir de les quals s'organitzen les activitats cooperatives, si aquestes veritablement ho són, els alumnes s'ajudaran entre ells, aprendran el temari que els ensenya el docent alhora que ajudaran els seus companys d'equip que l'aprenguin simultàniament. D'aquesta manera, les estructures d'activitats cooperatives, a diferència de les estructures d'activitats competitives i individualistes, permeten que els alumnes puguin comptar amb l'ajuda mútua i la col·laboració del grup (Pujolàs, 2012).

3. Marc metodològic

3.1 Metodologia i instruments de recerca

Després de tretze setmanes d'observació a la classe de primer de batxillerat d'un institut públic de les Terres de l'Ebre —concretament de la comarca del Baix Ebre—, vaig poder detectar les dificultats que tenien els alumnes per entendre bé els processos històrics contemporanis i la seva transcendència en l'actualitat. L'alumnat presentava dificultats en el moment d'explicar els continguts històrics tractats a les classes i demostrava que no els havia entès.

La mostra de l'estudi va estar constituïda per vint-i-dos alumnes, tretze dels quals cursaven la modalitat de batxillerat social, mentre que nou procedien de la modalitat de batxillerat humanístic. La metodologia a partir de la qual se'ls impartia l'assignatura Història del Món Contemporani era més aviat tradicional, i l'alumnat repetia alguns conceptes sense haver interioritzat bé alguns continguts i, de vegades, sense esforçar-se a reflexionar sobre les casuístiques històriques.

Abans de fer la meua intervenció, vaig poder constatar com, generalment, en l'assignatura d'Història del Món Contemporani, l'alumnat que cursava l'especialitat social tenia més facilitat a l'hora d'entendre determinats continguts relacionats amb l'economia o el món jurídic, mentre que l'alumnat que cursava l'especialitat humanística presentava més facilitats per comprendre les fonts escrites i per extreure i sintetitzar idees. Per això, vaig veure una oportunitat per establir el principi d'heterogeneïtat a partir del qual podia implementar tècniques de treball cooperatiu per veure si serien útils per ajudar l'alumnat en la comprensió del procés d'aparició dels totalitarismes dels anys trenta.

A partir d'aquí, vaig decidir que l'objectiu general de la meua recerca seria estudiar la influència que pot tenir l'aprenentatge cooperatiu amb relació a la comprensió i l'aprenentatge dels processos històrics.

A més, com a objectius específics, em vaig proposar:

- Avaluar la percepció de la comprensió i l'aprenentatge del procés d'aparició dels totalitarismes mitjançant l'aplicació de l'aprenen-

tatge cooperatiu a primer de batxillerat d'un institut públic les famílies del qual tenen un nivell socioeconòmic mitjà.

- Descriure els avantatges i els inconvenients de l'aplicació de l'aprenentatge cooperatiu en l'estudi de l'aparició dels totalitarismes a la classe d'Història del Món Contemporani de primer de batxillerat.

En funció de la realitat del grup classe i amb el plantejament de la problemàtica i els objectius, que són qualitatius, la metodologia a partir de la qual vaig realitzar aquesta investigació era l'estudi de cas, atès que vaig considerar molt important tenir en compte les especificitats del grup classe i que requeria una reflexió profunda basada en instruments que aportessin informació qualitativa abans que quantitativa.

La principal pregunta d'investigació d'aquest estudi era la següent: com influeix, en la classe de primer de batxillerat B, l'aplicació de tècniques d'aprenentatge cooperatiu en la comprensió del procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta?

Arran d'aquesta pregunta d'investigació, en aquesta recerca s'hi inclouen quatre preguntes d'investigació secundàries:

1. Què comporta en l'alumnat de primer de batxillerat B la posada en pràctica de l'estratègia 1-2-4 pel que fa a la comprensió del procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta?
2. Què comporta en l'alumnat de primer de batxillerat B la posada en pràctica de l'estratègia del sac de dubtes pel que fa a la comprensió del temari referit a la seqüència didàctica emprada?
3. Com afecta en la comprensió dels totalitarismes dels anys trenta en l'alumnat de primer de batxillerat B l'ús de l'estratègia de la cooperació estructurada?
4. Què comporta en l'alumnat de primer de batxillerat B la posada en pràctica de l'estratègia de la redacció d'un blog per mitjà d'equips de treball cooperatiu pel que fa a l'aprenentatge i interiorització de continguts sobre el procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta?

Així doncs, l'estudi inclou dues variables, una d'independent i una de dependent. La variable independent és l'ús de tècniques d'aprenentatge

cooperatiu, mentre que la variable dependent és la comprensió de l'alumnat sobre els processos històrics. Amb aquestes variables com a premisses, vaig considerar oportú utilitzar instruments de recollida de dades que em permetessin extreure informació qualitativa a fi d'establir vincles entre la comprensió i la cooperació. Així doncs, els instruments que vaig utilitzar al llarg de la unitat didàctica foren principalment quatre: un full d'observació, una rúbrica de funcionament de grups cooperatius, els treballs dels alumnes i dos testos KPSI, aquests darrers amb la finalitat d'aportar informació complementària.

D'acord amb la variable independent, en el full d'observació vaig recollir informació sobre el comportament de l'alumnat en les diferents tècniques cooperatives treballades a classe per tal d'estudiar-ne el grau de cooperació. Alhora, la rúbrica de funcionament dels grups és un instrument adaptat de la rúbrica validada de Zariquiey (2017), a partir de la qual vaig registrar el seguiment de les pautes donades per part de cada grup per poder avaluar la relació entre el grau de cooperació i la comprensió.

Més centrats en la variable dependent, els instruments que vaig considerar útils per estudiar el grau de comprensió van ser els treballs dels mateixos alumnes, els quals reflectien la comprensió o no dels continguts treballats al llarg de tota la unitat didàctica.

Com a instrument per aportar informació complementària, vaig utilitzar dos testos KPSI, un d'inicial i un de final, per poder analitzar el grau de comprensió i la relació entre l'aprenentatge i les tècniques cooperatives, i comparar els coneixements previs de l'alumnat i el que havien après en finalitzar la unitat didàctica.

Així doncs, referent als instruments qualitius d'observació, vaig registrar al full d'observació el seguiment de les tècniques cooperatives de les set sessions en les quals es van posar en pràctica, i vaig fer constar en la rúbrica de seguiment dels grups la informació corresponent a les dues darreres sessions.

Finalment, el mètode a partir del qual vaig realitzar l'anàlisi fou el mètode deductiu, ja que, a partir de les hipòtesis, vaig preparar la majoria de codis que vaig utilitzar. Val a dir, però, que a mesura que anava codificant

anava introduint més codis que vaig considerar oportuns per matisar les informacions que aportaven les dades recollides.

3.2 Intervenció educativa

La investigació es va dur a terme a partir d'una unitat didàctica de deu sessions de seixanta minuts cadascuna en l'assignatura d'Història del Món Contemporani, que tenia com a continguts curriculars els que fan referència al període d'entreguerres i l'ascens dels totalitarismes.

Com que l'alumnat no havia treballat mai amb aquestes tècniques, la seqüència didàctica s'organitzà amb la implementació progressiva del treball amb principis cooperatius. Primer es va iniciar amb el treball per parelles a través de la tècnica de la cooperació estructurada, intercalant-lo amb el treball amb grups cooperatius mitjançant les tècniques 1-2-4 i el sac de dubtes. Es va acabar la unitat treballant amb equips cooperatius per elaborar productes finals mitjançant la unió de les parelles de treball prèvies.

En les primeres sessions, vaig introduir l'alumnat en què significava l'aprenentatge cooperatiu i el treball cooperatiu, i vaig ajudar-lo a formar les parelles i els equips de treball cooperatiu a partir dels quals es van aplicar les diferents tècniques seleccionades d'acord amb els principis d'heterogeneïtat amb què es basa l'aprenentatge cooperatiu. Així, van ser un total d'onze les parelles que es van constituir per treballar amb la tècnica de la cooperació estructurada, totes amb un estudiant de la modalitat humanística i un estudiant de la modalitat social, amb l'excepció d'una parella en què els dos alumnes cursaven el batxillerat social. Els equips de treball també es van constituir per poder dur a terme a l'aula les estratègies 1-2-4 i el sac de dubtes, així com el producte final. Es van formar un total de cinc grups de quatre membres cadascun per la unió de dues de les parelles ja formades, amb l'excepció d'un grup, en el qual es van agrupar tres de les parelles formades.

En la cinquena i setena sessió es va dur a terme l'estratègia de la cooperació estructurada, a partir de la qual l'alumnat va llegir tres textos (un referent al feixisme italià, un al nazisme i un a l'estalinisme) i va elaborar

tres esquemes amb les idees principals i secundàries dels textos, que havien de ser utilitzats posteriorment per al producte final.

El producte final consistia en la realització d'un blog dedicat al període d'entreguerres, en el qual l'alumnat havia de redactar, per equips cooperatius, una part del temari: introducció i causes de l'aparició dels totalitarismes, feixisme italià, nazisme, estalinisme i conclusió i conseqüències de l'aparició dels totalitarismes. La redacció havia d'anar acompanyada d'un esquema amb les idees clau de cada subapartat del tema i s'havia de fer per mitjà de la posada en comú de totes les tasques fetes anteriorment i referents a la temàtica assignada a cada grup.

Per tal de realitzar el blog respectant els principis de cooperació, vaig assignar, a cadascun dels membres dels equips de treball, un rol determinat. En cada grup hi havia un coordinador, un secretari, un controlador i un encarregat dels esquemes.

Les dues últimes sessions de la seqüència didàctica es van dedicar a la realització del projecte final a l'aula. A més, en la desena sessió cada grup va coavaluar l'entrada al blog de dos grups de treball diferents del seu, i vaig passar a l'alumnat el qüestionari final estil KPSI, en el qual es repetien les preguntes del primer qüestionari i se'n sumaven més. D'aquesta manera l'alumnat havia de manifestar el grau de satisfacció havent treballat amb tècniques cooperatives.

4. Resultats i anàlisi

Posteriorment a la intervenció i a l'anàlisi de dades, es van donar una sèrie de resultats que cal exposar i analitzar, primer específicament pel que fa a cada tècnica cooperativa i després de manera general, per tal de donar resposta a les preguntes de recerca i a les hipòtesis esmentades al punt sobre metodologia d'investigació i instruments de recerca.

Centrant-nos en la *primera pregunta d'investigació* referent a la tècnica de l'1-2-4 per facilitar la comprensió en l'alumnat del fenomen dels totalitarismes que s'havia implementat en les sessions 2 i 7, i d'acord amb les dades obtingudes mitjançant el full d'observació, l'alumnat va treballar cooperativament de manera majoritària tant en la part de treball per parelles com en la part de treball en grup. Sis de les onze parelles van respec-

tar les instruccions que vaig donar-los per treballar d'acord amb les bases de funcionament de la tècnica, i van incrementar-ne significativament les aportacions individuals a les preguntes plantejades per aplicar la tècnica: entre el doble i el triple d'aportacions. Dues de les onze parelles van cooperar amb dificultats, ja que en lloc de posar en comú les aportacions personals i reflexionar i raonar sobre les preguntes plantejades, es van limitar a escriure conjuntament les respostes individuals. Tres de les onze parelles no van cooperar, atès que no van mostrar interès per cap de les dues activitats en les quals es va plantejar la tècnica, i, o bé no van seguir les instruccions de l'estratègia, o bé no van fer l'activitat.

Taula 1. Resultats de la categoria «cooperació» de la tècnica 1-2-4

PARELLES	SESSIÓ 2	SESSIÓ 7	GRUPS	SESSIÓ 2	SESSIÓ 7
Parella 1	Cooperen	Cooperen	1	Cooperen	Cooperen
Parella 2	Cooperen	Cooperen			
Parella 3	No cooperen	No cooperen	2	Cooperen amb dificultats	Cooperen amb dificultats
Parella 4	Cooperen	Cooperen			
Parella 5	Cooperen	Cooperen	3	Cooperen	Cooperen
Parella 6	Cooperen	Cooperen			
Parella 7	No cooperen	No cooperen	4	Cooperen	Cooperen
Parella 8	Cooperen	Cooperen			
Parella 9	Cooperen amb dificultats	Cooperen amb dificultats			
Parella 10	No cooperen	No cooperen	5	No cooperen	No cooperen
Parella 11	Cooperen amb dificultats	Cooperen amb dificultats			

*Legenda: el color verd correspon a la categoria «cooperen». El color groc correspon a la categoria «cooperen amb dificultats». El color vermell correspon a la categoria «no cooperen».

En l'última part de l'activitat, en la qual les parelles eren agrupades en equips i havien de posar en comú el que s'havia discutit anteriorment, tres dels cinc equips de la classe van seguir fil per randa les instruccions les dues vegades en les quals es va dur a terme l'estratègia 1-2-4 i van demostrar un grau de comprensió molt gran respecte als continguts tractats. Un dels equips va cooperar amb dificultats, ja que una de les parelles que formava el grup s'esforçava per cooperar mentre l'altra no va mostrar interès a seguir les bases de desenvolupament de l'activitat tant en la primera com en la segona ocasió. El darrer grup no va esforçar-se per intentar realitzar l'activitat cooperativament, i simplement es va limitar a escriure les aportacions que havia fet una de les companyes de grup.

Aquesta tècnica, que va ser la primera que vaig posar en pràctica, va ser valorada molt positivament per l'alumnat. A la tercera sessió vaig registrar les diferents aportacions dels estudiants al full d'observació, que

van confessar que els havia ajudat a entendre millor els continguts treballats del feixisme italià i de l'estalinisme, les dues parts del temari en les quals es va treballar amb aquesta tècnica. A més, algunes de les idees i conceptes treballats durant la realització de la tècnica, van ser utilitzats pels grups 2 i 4 en els corresponents productes finals. Així doncs, podem concloure que la tècnica 1-2-4 va servir per millorar la comprensió de l'alumnat, ja que va comportar que l'alumnat reflexionés, interioritzés conceptes i demostrés, a través de les seves tasques, haver adquirit un aprenentatge significatiu.

Referent a la *segona pregunta d'investigació* sobre els efectes de la tècnica del sac de dubtes, que es va aplicar en les sessions 4, 6 i 8 per tractar el nazisme, l'estalinisme i per concloure tots els apartats del tema abans del producte final, val a destacar que, en general, aquesta tècnica va ser la menys ben valorada pels estudiants i la que van tenir un comportament menys participatiu. Generalment, amb l'excepció de la darrera sessió, en la qual es posà en pràctica la tècnica, l'alumnat es va mostrar indiferent, poc participatiu i no va ser capaç de respondre els dubtes entre ell mateix.

L'aplicació d'aquesta tècnica no va ser igual en totes les sessions, sinó que es va dur a terme de diferent manera al llarg de les tres, tant pel que fa al seguiment com a la mostra de comprensió i disposició a la reflexió. Responent a la pregunta que ens ocupa, podríem dir que al llarg de la investigació no vaig obtenir evidències que aquesta tècnica millorés la comprensió de l'alumnat envers els diferents continguts estudiats. Les idees tractades per mitjà d'aquesta tècnica no van ser plasmades en els treballs dels alumnes, i especialment en una de les sessions en les quals es va aplicar aquesta tècnica, es va crear més confusió que no pas es va millorar la comprensió.

Amb relació a la *tercera pregunta d'investigació*, una altra de les tècniques posades en pràctica en les sessions 5 i 7 fou la cooperació estructurada, en què l'alumnat va treballar tres textos sobre el feixisme, el nazisme i l'estalinisme respectivament. A fi d'establir un vincle directe entre les categories «cooperació» i «comprensió» després d'haver-ne codificat les dades, vaig confeccionar la taula que es pot observar a continuació.

Taula 2. Comparativa de la codificació entre les categories «cooperació» i «comprensió» amb la tècnica de la cooperació estructurada

PARELLES	ESQUEMA 1	ESQUEMA 2	ESQUEMA 3	MITJANA	NIVELL DE COOPERACIÓ
Parella 1	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen
Parella 2	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen
Parella 3	Comprensió regular	No comprensió	No comprensió	No comprensió	No cooperen
Parella 4	Bona comprensió	Comprensió regular	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen
Parella 5	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen
Parella 6	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen
Parella 7	Comprensió regular	Comprensió regular	No comprensió	No comprensió	No cooperen
Parella 8	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen
Parella 9	Comprensió regular	Bona comprensió	Bona comprensió	Bona comprensió	Cooperen amb dificultats
Parella 10	Bona comprensió	Comprensió regular	Bona comprensió	Bona comprensió	No cooperen
Parella 11	Bona comprensió	Comprensió regular	Comprensió regular	Comprensió regular	Cooperen amb dificultats

*Llegenda: el color verd correspon a la categoria «bona comprensió». El color groc correspon a la categoria «comprensió regular». El color vermell correspon a la categoria «no comprensió». El color verd fort correspon a la categoria «cooperen». El groc fort fa referència a la categoria «cooperen amb dificultats», i el color vermell fort correspon a la categoria «no cooperen».

Com es pot observar, les parelles que van demostrar un bon nivell de comprensió en els esquemes que van realitzar són les que, generalment, havien seguit fil per randa les indicacions per al bon desenvolupament de la tècnica de la cooperació estructurada, que, per tant, van cooperar. D'altra banda, les que van demostrar que no havien entès els textos perquè no van saber plasmar-hi les idees principals i secundàries, van ser alhora les que no van cooperar perquè no havien seguit les indicacions donades.

Ara bé, hi ha algunes excepcions. Hi ha dues parelles que van fer bons esquemes que demostraven que havien entès el contingut dels textos sense dificultats, però no van seguir les regles de seguiment de la cooperació estructurada.

Per tant, contestant a la pregunta de què comporta la cooperació estructurada pel que fa al contingut de la unitat, podem concloure que és una tècnica efectiva quan es fa bé pel que fa a la comprensió i a l'aprenentatge significatiu. Una de les observacions que més vaig registrar al full d'observació referent al comportament de les parelles és que els estudiants que havien seguit les indicacions de la tècnica, havien reflexionat conjuntament i havien elaborat els esquemes cooperativament, entenien millor els continguts del tema.

Aquestes mateixes parelles són les que van constituir els grups de la darrera tècnica cooperativa posada en pràctica: el treball per equips de treball cooperatiu. Per poder obtenir resultats significatius i arribar a conclusions més valuoses per respondre a la *quarta pregunta de la investi-*

gació referida a què comporta la redacció d'un blog cooperatiu, en la taula que hi ha a continuació es mostra de manera visual el comportament i grau de comprensió de les parelles de cada equip de treball. D'aquesta manera, es tenen en compte les quatre categories amb les quals vaig agrupar els codis per fer l'anàlisi de dades: comprensió, cooperació, tècnica i mode de cooperació.

Taula 3. Comparativa de la codificació entre les categories «cooperació» i «comprensió» amb les parelles i grups de treball cooperatiu

PARELLES	MITJANA CO. ESTRUCTURADA	NIVELL DE COOPERACIÓ	GRUPS	PRODUCTE FINAL	RÚBRIKA D'OBSERVACIÓ
Parella 1	Bona comprensió	Cooperen	1	Bona comprensió 5,5/6	Cooperen
Parella 2	Bona comprensió	Cooperen			
Parella 3	No comprensió	No cooperen	2	Comprensió regular 4,0/6	Cooperen amb dificultats
Parella 4	Bona comprensió	Cooperen			
Parella 5	Bona comprensió	Cooperen	3	Bona comprensió 5,75/6	Cooperen
Parella 6	Bona comprensió	Cooperen			
Parella 7	No comprensió	No cooperen	4	Comprensió regular 3,5/6	Cooperen
Parella 8	Bona comprensió	Cooperen			
Parella 9	Bona comprensió	Cooperen amb dificultats			
Parella 10	Bona comprensió	No cooperen	5	No comprensió 2,5/6	No cooperen
Parella 11	Comprensió regular	Cooperen amb dificultats			

*El color verd correspon a la categoria «bona comprensió». El color groc correspon a la categoria «comprensió regular». El color vermell correspon a la categoria 'no comprensió'. El color verd fort correspon a la categoria «cooperen». El groc fort fa referència a la categoria «cooperen amb dificultats», i el color vermell fort correspon a la categoria «no cooperen».

D'acord amb la informació que recull la taula, en la realització del producte final, només un dels equips va demostrar no haver entès el contingut. Al contrari, dos equips van demostrar un grau de comprensió suficient i els altres dos van demostrar un alt grau de comprensió del temari. Vaig poder constatar que les parelles que cooperaren en la tècnica de la cooperació estructurada són les mateixes que cooperaren en les tècniques 1-2-4 i el sac de dubtes i que, posteriorment, també ho feren en l'elaboració del producte final. Al mateix temps, les parelles i grups que mostraren dificultats per cooperar en les tècniques dutes a terme al llarg de les primeres vuit sessions, són les que també tingueren dificultats de cooperació en el moment de treballar per equips de treball cooperatiu.

Val a destacar l'evolució d'una de les parelles, que tot i que no va saber aplicar correctament la tècnica de la cooperació estructurada i va demostrar que no havia entès el contingut dels textos treballats, va actuar d'acord amb les indicacions que vaig donar per cooperar en el moment

d'elaborar el producte final i va augmentar significativament el grau de comprensió.

Com es pot observar, tot i l'excepció del grup 4, la resta de grups experimentaren una relació directa entre el grau de comprensió i de cooperació.

Així doncs, responent a la darrera pregunta d'investigació, podem concloure que la redacció d'un blog per mitjà d'equips de treball cooperatiu va causar, en general, efectes molt positius de comprensió en els grups que havien seguit les bases de cooperació del treball per equips cooperatius. En canvi, els grups que menys van seguir les instruccions van ser els que menys van demostrar que havien adquirit un bon grau de comprensió dels continguts que calia treballar i interioritzar.

Val a destacar els resultats obtinguts a partir de l'anàlisi de les dades recollides amb els qüestionaris inicials i finals estil KPSI, en els quals l'alumnat havia de marcar el grau de coneixement dels diferents continguts tractats al llarg de la unitat didàctica.

Com podem veure a la taula 4, referent als resultats del qüestionari inicial que vaig passar a l'alumnat en la primera sessió, la gran majoria d'alumnes desconeixien la majoria d'apartats pertanyents al tema, sent l'ascens del nazisme l'única excepció. Un fet que cal remarcar és que, malgrat que l'alumnat ja havia estudiat la crisi econòmica posterior al crack del 1929, la majoria va mostrar un desconeixement bastant gran.

Taula 4. Resultats del qüestionari inicial KPSI

TEMARI	Ho sé i ho puc explicar	Ho sé, però no ho puc explicar	Coses que sé i que no sé	No ho sé
Crisi 29	1	1	15	5
Ascens dictadures	1	1	8	12
Sorgiment feixisme italià	0	1	7	14
Característiques feixisme italià	0	1	8	13
Poder Partit Nazi	3	5	8	6
Projecte Nazi	3	2	8	9
Sorgiment estalinisme	0	0	0	22
Característiques de l'estalinisme	0	0	4	18
Causas i conseqüències	0	1	3	18

*Els valors 0-4 es representen en color blanc. Els valors 5-9 es representen en color verd fluix. Els valors 10-14 es representen en color verd. I els valors 15-22 es representen en color verd fort.

En canvi, els resultats en el qüestionari final passat en la darrera sessió de la seqüència són molt diferents. Amb l'estudi de la unitat per mitjà de les tècniques cooperatives l'alumnat va contestar majoritàriament que tenia un grau de coneixement bastant bo en la majoria dels continguts tractats a la unitat. L'única excepció és la qüestió del sorgiment de l'estalinisme, del qual l'alumnat va revelar que havia obtingut un grau de coneixement inferior.

Taula 5. Resultats del qüestionari final KPSI

TEMARI	Ho sé i puc explicar	Ho sé, però no ho puc explicar	Coses que sé i que no sé	No ho sé
Crisi 29	12	9	1	0
Ascens dictadures	13	6	2	1
Sorgiment feixisme italià	14	4	4	0
Característiques feixisme italià	18	4	0	0
Poder Partit Nazi	14	4	4	0
Projecte Nazi	11	7	4	0
Sorgiment estalinisme	4	11	7	0
Característiques de l'estalinisme	5	8	9	0
Causes i conseqüències	9	5	7	1
TÈCNiques COOPERATIVES	M'ha ajudat molt	M'ha ajudat bastant	No m'ha ajudat	Preferixo tradicionals
Valoració tècniques	11	9	1	1
T'han ajudat a entendre el tema?	16	5	1	0
T'ajudarien a entendre la història	12	7	1	2

*Els valors 0-4 es representen en color blanc. Els valors 5-9 es representen en color verd fluix. Els valors 10-14 es representen en color verd. I els valors 15-22 es representen en color verd fort.

A més, en aquest darrer qüestionari, es preguntava per la percepció de l'eficàcia de les tècniques cooperatives dutes a terme al llarg de la unitat didàctica. L'alumnat va contestar de manera molt majoritària que les estratègies d'aprenentatge cooperatiu l'havien ajudat entre molt i bastant a entendre els continguts de la unitat i la majoria d'alumnes van especificar que treballar amb aquestes tècniques en cada unitat els ajudaria més a entendre la matèria.

Amb tots els resultats considerats, i envers la pregunta principal de la investigació referida a com influeix, en una classe d'alumnes de primer de batxillerat, l'aplicació de tècniques d'aprenentatge cooperatiu en la comprensió del procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta, els resultats de l'estudi conclouen que podem establir un cert grau de correlació entre comprensió i cooperació. La investigació porta a pensar que les tècniques cooperatives van influir positivament en l'aprenentatge i la interiorització de continguts, ja que, generalment, l'alumnat que més havia respectat les bases de funcionament i l'aplicació de les estratègies

cooperatives va ser el que més va demostrar haver adquirit un grau de coneixement i de comprensió més grans.

És interessant destacar que, com hem observat, no totes les tècniques d'aprenentatge cooperatiu emprades en la recerca van ser igual d'eficients pel que fa a l'adquisició de coneixements i a la comprensió del temari. Envers un grup classe, que no estava acostumat a treballar amb aquestes metodologies, va ser més fàcil introduir-lo en dinàmiques cooperatives com l'estratègia 1-2-4 o la cooperació estructurada, en les quals es requereix treball per parelles. Tot i això, el grau de comprensió de la classe ha estat molt satisfactori, ja que només l'equip 5 va demostrar un grau baix, i la mitjana de qualificació obtinguda dels tres equips que van cooperar és de 4,91 punts sobre un total de 6.

5. Conclusions

Aquest estudi es plantejà partint d'un objectiu general i dos d'específics: d'una banda, estudiar la influència de les tècniques d'aprenentatge cooperatiu en la comprensió del procés d'aparició dels totalitarismes en alumnes de primer de batxillerat; i, d'altra banda, avaluar la percepció de la comprensió i l'aprenentatge del procés d'aparició dels totalitarismes mitjançant l'aplicació d'estratègies cooperatives a la classe primer de batxillerat d'un institut públic les famílies del qual tenen un nivell socioeconòmic mitjà, i descriure els avantatges i els inconvenients de l'aplicació de tècniques cooperatives en l'estudi de l'aparició dels totalitarismes a la classe d'Història del Món Contemporani de primer de batxillerat. D'acord amb aquests objectius, vaig plantejar dues hipòtesis, que són les següents:

1. L'aplicació de tècniques d'aprenentatge cooperatiu influeix positivament en la comprensió del procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta dels alumnes de primer de batxillerat B.
2. Les estratègies cooperatives de la cooperació estructurada, 1-2-4, el sac de dubtes i la redacció d'un blog per equips cooperatius fan que l'alumnat compregui el procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta.

Abans de ratificar o revocar les hipòtesis plantejades, cal tenir en compte algunes consideracions.

Com hem vist en l'aplicació de la unitat didàctica, el treball per tècniques cooperatives va tenir conseqüències positives pel que fa a l'aprenentatge i la comprensió dels continguts històrics tractats amb el grup classe. La necessitat de l'ajuda mútua va fer que l'alumnat requereís una reflexió profunda per reeixir en les tasques que s'havien de fer. Aquesta reflexió ajudà els alumnes a interioritzar continguts, clarificar conceptes, argumentar i pensar, i, en definitiva, comprendre els continguts que calia treballar.

De manera majoritària, els alumnes demostraren en els seus treballs que entenien el que havien escrit. Malgrat que no totes les estratègies cooperatives van tenir el mateix grau de seguiment per part dels estudiants ni el mateix grau d'èxit en la seva implantació a l'aula, l'aprenentatge cooperatiu va ajudar l'alumnat a interioritzar conceptes històrics complexos, entendre les causalitats històriques del fenomen dels totalitarismes, i comprendre els orígens de les seves conseqüències. Així que la primera de les hipòtesis plantejades queda ratificada.

Pel que fa a la segona hipòtesi, aquesta més referida a cada estratègia cooperativa emprada al llarg de la investigació, cal fer alguns matisos. Com hem vist, no totes les tècniques van presentar el mateix grau d'utilitat perquè l'alumnat aprengué els continguts. Així com hem vist que les tècniques de la cooperació estructurada i l'1-2-4 van funcionar especialment bé, l'estratègia del sac de dubtes no va ajudar tant l'alumnat a adquirir un aprenentatge significatiu.

En el cas dels esquemes de la cooperació estructurada, la majoria d'alumnes van extreure'n correctament les idees principals i les idees secundàries i van ordenar-les de manera esquemàtica per tal que la visualització dels esquemes ajudés a comprendre les característiques dels totalitarismes dels anys trenta. Majoritàriament, l'alumnat que va seguir les instruccions de la cooperació estructurada va demostrar haver fet una reflexió profunda, a diferència de les parelles que no van cooperar i que es van limitar a ordenar les idees dels textos sense sentit.

Pel que fa a la tècnica de l'1-2-4, la seva posada en pràctica a classe va incitar generalment l'alumnat a la reflexió, a la comparació, a l'ajuda

mútua i a la discussió, i va despertar, al mateix moment, molt interès i motivació a l'alumnat envers els continguts que calia treballar.

Al contrari, la tècnica del sac de dubtes no va reeixir en la implementació a l'aula. L'alumnat es mostrà confós, no s'esforçà a cooperar i, sobretot, no va servir per adquirir aprenentatges significatius.

Val a remarcar, també, que la redacció d'un blog a partir d'equips de treball cooperatiu és una tècnica que va funcionar bé i que, generalment, va ajudar l'alumnat a entendre els diferents apartats que conformen la unitat didàctica. Estructurar el producte final de la unitat amb la redacció d'un blog cooperatiu li va ser útil, ja que va posar en comú totes les reflexions obtingudes en totes les activitats fetes amb la resta de tècniques cooperatives, la qual cosa va dotar de sentit el producte final.

Així doncs, aquesta segona hipòtesi no queda del tot ratificada ni del tot revocada, sinó que cal matisar que les estratègies cooperatives de la cooperació estructurada, l'1-2-4 i el blog per equips de treball cooperatiu van facilitar que l'alumnat compregués el procés d'aparició dels totalitarismes durant els anys trenta, però, en canvi, la tècnica del sac de dubtes no va ajudar l'alumnat a entendre-ho.

Considero oportú destacar que el bon fer i la implicació de l'alumnat, especialment, en la tècnica de la cooperació estructurada i, sobretot, de la primera part de l'estratègia 1-2-4, em van fer pensar en l'eficàcia d'introduir el treball per tècniques cooperatives amb activitats en parelles, ja que és més fàcil establir rols i condicions de cooperació quan no s'hi ha treballat prèviament.

Crec que és adient també destacar que, generalment, l'aprenentatge cooperatiu ajuda a incrementar l'interès, la motivació i fins i tot el grau de concentració dels estudiants. A més, la combinació de les matèries de ciències socials i el treball cooperatiu és molt útil per la transmissió de valors, intrínsecament, en favor dels drets humans i de la democràcia.

En relació amb aquestes darreres reflexions i els resultats obtinguts, són diversos els investigadors que, com en el meu cas, han arribat a obtenir conclusions similars a les de la meua recerca. D'acord amb un estudi del professor i investigador de la Universitat Rovira i Virgili Albert Irigoyen (2019) centrat en l'impacte de l'aprenentatge cooperatiu en

el camp de les ciències socials també en un grup d'estudiants de batxillerat, tot i que amb un perfil molt diferent respecte de l'estudiat en la present recerca, l'aprenentatge cooperatiu no només va permetre assolir aprenentatges significatius per part de l'alumnat sinó que va ajudar-lo a fomentar les seves reflexions, a argumentar-les i sobretot va permetre'ls millorar la capacitat d'expressió escrita a l'hora de demostrar el domini dels continguts. A més, Irigoyen (2019) conclogué que el treball cooperatiu també va motivar l'alumnat i va fer incrementar el seu interès tant pel que fa a les tasques com als continguts històrics.

D'aquesta manera, el present estudi dona més evidències, des del punt de vista teòric, que van en la línia del que diuen tant l'esmentat investigador com d'altres que contribueixen a demostrar que hi ha correlació entre la cooperació i la comprensió i l'aprenentatge de continguts. Des del punt de vista pràctic, aquest estudi demostra que és factible treballar òptimament amb tècniques cooperatives malgrat que l'alumnat no hi hagi treballat prèviament. Especialment les tècniques 1-2-4, la cooperació estructurada i l'elaboració de tasques per equips de treball cooperatius generen situacions de reflexió, de col·laboració, de debat i d'interdependència que fan que l'aprenentatge sorgeixi i s'interioritzi, fins al punt que l'alumnat pot fer reflexions i construir relats sobre uns continguts que va confessar que no dominava prèviament.

Referències bibliogràfiques

- CARBONELL, E. (2013). «La cooperació, clau en l'evolució». *El Mundo*. Disponible en línia a <<http://www.elmundo.es/cataluna/2013/12/11/52a8a9e-863fd3de82b8b457c.html>>.
- CARRASQUER, P., DE LAMA, A., GIBERT, F., ORGAZ, N., PARELLA, S., REYNAL, N., i SOLÀ, X. (2006). *Aprenentatge cooperatiu en ciències socials (ACECS) (GIDES)*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- GAVALDÀ, A. (coord.) (2016). *El treball cooperatiu: una estratègia per ensenyar i aprendre des de les ciències socials*. Universitat Rovira i Virgili–Eumo.
- IRIGOYEN, A. (2019). «Aprenent història amb treball cooperatiu. Estudi de cas a primer de batxillerat». *Comunicació Educativa*, 32, 39-57. <<https://doi.org/10.17345/comeduc3239-57>>.

- JOHNSON, D.W., JOHNSON, R.T. i HOLUBEC, E. J. (1999). *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Paidós.
- LEÓN, B., FELIPE, E., IGLESIAS, D., i LATAS, C. (2011). «El aprendizaje cooperativo en la formación inicial del profesorado de educación secundaria». *Revista de Educación*, 354, 731-745. <http://www.revistaeducacion.educacion.es/re354/re354_28.pdf>.
- NORMAND, L. (2017). «L'apprentissage actif: une question de risques... calculés». *Pédagogie Collégiale*, 31 (1), 5-12. <<https://eduq.info/xmlui/bitstream/handle/11515/37485/normand-31-1-2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y>>.
- PUJOLÀS, P. (2008). «Cooperar per aprendre i aprendre a cooperar: el treball en equips cooperatius com a recurs i com a contingut». *Suports. Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, 12 (1), 21-37. <<https://www.raco.cat/index.php/Suports/article/view/120854>>.
- PUJOLÀS, P. (2012). «Aulas inclusivas y aprendizaje cooperativo». *Educatio Siglo XXI*, 30 (1), 89-112. <<https://digitum.um.es/digitum/bitstream/10201/27250/1/Aulas%20inclusivas%20y%20aprendizaje%20cooperativo.pdf>>.
- RIERA, G. (2011). «El aprendizaje cooperativo como metodología clave para dar respuesta a la diversidad del alumnado desde un enfoque inclusivo». *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva*, 5 (2), 113-149. <<http://conexiones.dgire.unam.mx/wp-content/uploads/2017/09/Aprendizaje-cooperativo-como-metodologia.pdf>>.